ISPARTA ELELE DERNEĞİ KÜLTÜR EVİNDE BULUNAN İĞNE OYALI BAŞÖRTÜSÜ ÖRNEKLERİ

Gülfizar AKKÖSE[1] , N. Rengin OYMAN [2]

ÖZ

İğne oyaları, Türk el sanatları içinde özel bir yere sahiptir. Ev dekorasyonu, aksesuar, giyim eşyaları gibi çeşitli alanlara uygulanmaktadır. Bunlardan giyim eşyaları içinde yer alan iğne oyalı başörtüleri de çeyizlerin önemli bir unsuru olmasının yanı sıra, kadınların örtünmek, süslemek, süslenmek veya maddi destek oluşturması bakımından önemlidir. Ülkemizin hemen hemen her yöresinde rastlamak mümkün olduğu gibi Isparta'da da kadınlar genellikle iğne oyalarını başörtüsündeki renge ya da içindeki desene göre uygulamıştır.

Bu çalışmada, Isparta Elele Derneği Kültür Evinde bulunan geleneksel eserler arasından iğne oyalı başörtüsü örnekleri tespit edilip, kullanılan araç-gereçler, renk, motif, kompozisyon ve teknik özellikleri incelenerek fotoğraflarla gösterilmiştir. Toplamda ulaşılan 17 adet iğne oyalı başörtüsü örneğinin farklı özellikte olan 9 tanesinin detayları makalede anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Isparta, kültür evi, iğne oyası, başörtüsü.

[1]Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım ASD, gulfizarcayli(at)sdu.edu.tr

[2]Doç. Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, renginoyman35(at)gmail.com

* Elele Derneği Kültür Evi Başkanı Sn. Canan AYDIN'a katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

NEEDLE LACE HEADSCARF IN THE ISPARTA HAND IN HAND ASSOCIATION CULTURE HOUSE

ABSTRACT

Needle laces have a special place in Turkish handicrafts. It is applied to various areas such as home decoration, accessories, clothing goods. In addition to being an important element of dowries, needle-tied headcoverings in these clothing items are also important for women to cover, decorate, ornament or create financial support. As it is possible to come across in almost every region of our country, in Isparta women usually apply needle rolls according to the color of the headscarf or the pattern inside.

In this study, samples of needle-tied headscarves among the traditional artifacts found in the Isparta Hand in Hand Association Cultural House were identified and shown with photographs by examining the tools, colors, motifs, composition and technical features used. The details of the 9 different types of needle lace headscarf 17 samples reached in total are described in the article.

Keywords: Isparta, culture house, point lace, headscarf.

Akköse, Gülfizar. "Isparta Elele Derneği Kültür Evinde Bulunan İğne Oyalı Başörtüsü Örnekleri". *ulakbilge* 6. 22 (2018): 355-371

Akköse,, G. (2018). Isparta Elele Derneği Kültür Evinde Bulunan İğne Oyalı Başörtüsü Örnekleri. *ulakbilge*, 6(22), s.355-371.

Giriş

Başörtülerini süslemek ve süslenmek amacı ile yapılan oyalar, köklü bir geleneğe bağlı olarak sürdürülmektedir. Türk kadını sözle anlatamadığı duygu, düşünce ve isteklerini oyalardaki motif ve renklerle dile getirmeye çalışmıştır. Yöresel özellikler taşıyan, el emeği, göz nuru oyalar, değişik renk ve motif özellikleri ile süsleme ve süslenme alanlarında kullanılan, iç ve dış pazarlarda aranılan önemli el sanatı ürünlerimizden biri olmuştur.

Oya; iğne, mekik, tığ, firkete gibi aletlerle, ipek, pamuk vb. ipler ve bazen pul, boncuk gibi yardımcı malzemeler de kullanılarak yapılan bir el sanatıdır (Özbağcı, vd. 2009:4). Ayrıca oya; boy yemenilerinin kenarına iğne ile yapılan veya hazır alınarak dikilen, ipek iplikten örgü, oymalı süs olarak da tanımlanmaktadır (Koçu, 1969: 183).

Oyalarda, doğa, canlılar ve nesneler Türk kadınına, çok zengin bir motif kaynağı oluşturmaktadır. Bitkilerden; çiçek, yaprak, meyve, sebze ve ağaçlar doğada ustaca stilize edilerek yalın bir ifadeyle iki ya da üç boyutlu olarak dile getirilir. Sebze ve meyve çiçekleri ile saksı çiçekleri menekşe, mine, papatya ve karanfil gibi çiçekler Anadolu'nun bütün yörelerinde yapılan oyalarda gözlenmektedir. Buna karşın bazı bölgelerde de doğal bitki örtüsüne ve yetiştirilen çiçek çeşitlerine göre değişik isimler ortaya çıkmaktadır. Yapraklar çiçeklerin yanında tamamlayıcı öğe olarak görüldüğü gibi bağlantısı olmayan motiflerin yanında ya da başlı başına motif olarak da işlenmektedir (Özbağcı, vd. 2009: 4).

Oyalar yapımında kullanılan araçlara göre; iğne oyları, mekik oyaları, tığ oyaları ve firkete oyaları olarak sınıflandırılır. Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Isparta'da iğne oyaları genel itibarı ile yazmalar, tülbentler, mendiller ve mevlit örtülerinin kenarına yapılmaktadır. Bunlar çeyiz geleneğinin önemli bir parçası olduğu gibi örtünmek, süslemek, süslenmek ve ekonomik olarak da devam ettirilmektedir. Isparta yöresine ait çeşitli oyalar araştırma kapsamına alınan Isparta Elele Derneği Kültür Evinde bulunmaktadır. İncelemeler sonucu iğne oyalı başörtüleri makale konusu olarak ele alınmıştır.

Isparta Elele Derneği Kültür Evi, 1959 yılında Faruk Esin tarafından yaptırılmıştır. Üç katlı, üç daire ve bir dükkândan oluşmuştur. Buranın birinci katı kafe olup, ikinci ve üçüncü katlarında geleneksel eserler sergilenmektedir. Faruk Esin ve eşi Mükerrem Esin'in varisleri tarafından beş yıllığına Isparta Elele Derneği Kültür Evine kiralanmıştır. Kültür evi Dernek başkanı Canan AYDIN'ın öncülüğünde kurulmuştur. Isparta ili ve ilçelerine ait geleneksel eserler derneğe hibe olarak verilmiştir (Aydın, 2016, sözlü görüşme).

Resim 1. Isparta Elele Derneği Kültür Evi (Akköse, 04.09.2016).

Bu çalışmanın amacı; Isparta Elele Derneği Kültür Evinde bulunan geleneksel eserler içerisinden iğne oyalı başörtüsü örnekleri tespit edilerek, kullanılan araç-gereçler ile renk, motif, kompozisyon ve teknik özellikleri bakımından ele alınmıştır. Araştırma alanında incelenen 17 örnekten farklı örneklerde olan 9 tanesi fotoğraflanıp bilgi formu ile birlikte verilmiştir. Çalışma ile yörede yapılan örneklerin bilinip, devamının sağlanması ve bu konuda araştırma yapacak kişilere kaynak oluşturması açısından önemlidir.

Resim 2. Isparta Elele Derneği Kültür Evinde Bulunan İğne Oyalı Yazma (Akköse, 21.10.2016).

1. Isparta Elele Derneği Kültür Evindeki İğne Oyalı Başörtülerinde Kullanılan Araçlar-Gereçler

Isparta Elele Derneği Kültür Evinde bulunan iğne oyalı başörtüleri yazma, tülbent ve mevlit örtüsü kenarlarına yapılmış olup iğne, makas, pamuk iplik, sentetik iplik, halka gibi araç-gereçler kullanılmıştır. Bunlardan bazıları ise;

- **İğne**

İğne; dikiş dikmeye, nakış yapmaya ve oya yapmaya yarayan, ince, ucu sivri, bir ucunda iplik geçecek deliği bulunan, çelikten yapılmış bir araçtır. İğneler baş, gövde ve uç kısımlardan oluşmuştur ve numaralıdır. İğnenin iplikler arasından rahat geçebilmesi için boyutunun küçük olması gerekir. İğne oyasının yapımında genellikle ipek ve sentetik iplik tercih edilir (Onuk, 2005: 9).

- **Sentetik İplik**

Sentetik ipler doğada kendi başlarına bulunmayan çeşitli bileşimlerden meydana gelmiş liflerdir. Sentetik liflerin temel maddeleri, kömür, su, azot, petrol gibi maddelerdir. Oya yapımında kullanılan sentetik iplikler parlak, çok bükümlü ve güzel görünüşlüdür. Bu liflerde akrilik-yün ve akrilik-pamuk karışımı çok kullanılmaktadır. Piyasada çile ve bobin olarak satılan sentetik ipler parlaklığı, kolay temin edilebilirliği ve kola tutması bakımından genel itibariyle tercih edilir (Onuk, 2005: 6). İncelemelerde oyaların çoğunda sentetik iplik kullanılmıştır.

- **Pamuk İplik**

Pamuk iplikleri doğrudan doğruya kullanılmayıp, bazı kimyevi işlemlerden geçirilmesi sonunda işlenecek hale getirilir, buna merserizasyon işlemi denmektedir. Pamuk iplikleri merserizasyona tabi tutulunca ipek gibi bir görünüşe sahip olurlar. Buna pamuk liflerinin ipekleştirilmesi denir (Cengiz, 2007: 18).

- **Yazma ve Tülbent**

Yazma pamuklu kumaşlar üzerine resmedilerek veya tahta kalıplarla basılarak desenlendirilmiş kumaşlara verilen isimdir (Kaya, 1988: 9). Tülbent ise; çok ince beyaz pamuklu dokuma kumaşlara tülbent adı verilmektedir.

2. Isparta Elele Derneği Kültür Evindeki İğne Oyalı Başörtülerinde Kullanılan Teknikler

İğne oyalarında genellikle üçgen ilmek, kare ilmek, eksiltme, arttırma, trabzan, zürafa, fiskil teknikleri uygulanmıştır. Bu iğne oyalarının temelini zürafa tekniği oluşturmaktadır. İğne oyaların da uygulanan tekniklerden bazıları ise;

- **Trabzan:** Geometrik şeklindeki iğne ya da tığ oyalarında, zürafa ile ana öğeyi birleştiren bölümdür. İğne oyası baz alındığında trabzan, iğne oyasının uzun ilmekli bölümü olarak tarif edilebilir. Trabzanda, tığın ya da iğnenin üzerine ip atılır belirlenen dolgu noktası birkaç kez doldurulur (Özel, 2008: 75).
- **Zürafa:** İğne oyasının temel ilmeğini oluşturan düğümlü ilmektir. Zürafanın üst üste ve yan yana tekrar edilmesiyle motifler oluşturulur. Zürafa yapılan materyale, "sol elin baş ve işaret parmağı ile içeri doğru hafif bükülüp" bombe oluşturulur. Bu bombelerin araları 3- 4 mm olacak şekilde göz hizası ayarlanır, tığ ya da iğne ile sıra sıra yapılır (Mersinlioğlu, 2007: 136).

Resim 3. Zürafa Tekniği (Akköse, 21.10.2016).

- **Üçgen ilmek:** Düz ve üç boyutlu oyalarda ana ve ara motif olarak üçgen ilmek tekniği ile yapılır.
- **Fiskil:** İğne oyasında ana oyaların kenarlarında ve ortasında kök ile ana motifi bağlamaya yarayan, ipliklerin bol bırakılıp yapıldığı bölümdür. Ana motifler fiskil üzerine yapıldığı için, fiskil uzunluklarının istenilen ebatta olmasına özen gösterilir. Fiskillerin yapıldığı diğer yerler ise, motif uçları veya motif aralarıdır.
- **Kök:** Kök, bir şeyin var olduğu nokta olarak tabir edilir. Kumaşla motifi birbirine bağlar. İğne oyalarının daha geniş ve daha güzel gözükmesi için kök'ün zürafa üzerine, birkaç sıra yapılması gerekmektedir.

3. Isparta Elele Derneği Kültür Evindeki İğne Oyalı Başörtülerinin Renk, Motif ve Kompozisyon Özelikleri

Yörede orta yaş ve üzeri kadınlar başlarına günlük hayatta genellikle sentetik veya pamuklu, dikdörtgen, kare şeklinde desenli, nakışlı, nakışsız, oyalı başörtüsü örtmektedir. Bu başörtüleri Elele Derneği Kültür Evinde de görülmektedir. İğne oyları genellikle yazma kenarlarında daha çok uygulanmıştır.

Oyalardaki renk ise; sadece şekillendirmek için değil estetik kazandırmak ve mesaj iletmek amacıyla da kullanılır. Örneğin: sarı; bezginliği, kırmızı; canlılığı, aşkı, sevgiyi, mavi; rahatlığı, mutluluğu, kötülükten korunmayı, yeşil; istek, ümit vb. duyguları canlandırır. Kişi anlatmak istediği duygularını renklerle ifade eder (Onuk, 2005: 5). Elele Derneği Kültür Evindeki iğne oyalarının çoğu başörtüsündeki renklerle uyumlu olarak yapılmasının yanı sıra kişinin duygularına ve zevkine göre yapılmıştır. Mavi, yeşil, beyaz, kırmızı gibi çeşitli renklerle yapılmış olup, renklerin uyumları estetik güzellik katarak insanları etkilemektedir.

Motifler; geometrik, bitkisel, figüratif, kaynağını doğadan alan motifler olarak sınıflandırılır. İncelemeler sonucu iğne oyalı başörtülerinde geometrik ve bitkisel motiflerin daha çok uygulandığı görülmektedir. Isparta'da kadınlar iğne oyalarının isimlerini de motiflere göre yaprak, çiçek, fiyonk, kurdele, kelebek v.b. olarak adlandırmıştır. İğne oyalarında bir çiçek, bir yaprak başlı başına bir motif sayılmaktadır. Bunların kullanıldığı yere göre çeşitli biçimlerde dizilmesinden kompozisyon oluşmaktadır. İğne oyalarındaki kompozisyon da kişinin hayal gücüne ve zevkine göre; ana motifin sürekli tekrarlanmasıyla, ana ve ara motiflerin tekrarıyla, ana motifin aralıklı tekrarıyla ve simetrik şekilde yapılmıştır.

4.Isparta Elele Derneği Kültür Evindeki İğne Oyalı Başörtüsü Örnekleri

1a

1b

1c

Örnek No	:	1
Yöresel Adı	:	Çiçekli
Türü	:	İğne oyası
Bulunduğu Yer	:	Isparta Elele Derneği Kültür Evi
İnceleme Tarihi	:	21.10.2016
Kullanım Amacı	:	Günlük ve özel günlerde örtünmek
Nasıl Elde Edildiği	:	Hibe edilmiştir
Bugünkü Durumu	:	Onarım görmemiş
Ürünün Boyutları		
Yazma	:	78 cm. eninde, 78 cm. boyunda
Oya	:	2,5 cm. eninde, 2,5 cm. boyunda
Kullanılan Malzeme	:	Pamuk iplik
Yazmanın Baskısı	:	Makine baskısı
Kullanılan Renkler		
İplik	:	Mavi, krem
Zeminde	:	Yeşil, siyah, krem, bordo, mavi
Uygulanan Teknik	:	Zürafa, arttırma, eksiltme, üçgen ilmek, fiskil
Kompozisyon Özelliği	:	Mavi renkli yazmanın dört kenarı iğne oyalıdır.

Zürafa üzerine üçgen ilmik, eksiltme, arttırma, fiskil teknikleri kullanılarak iki yaprak ve çiçek motifi oluşturulmuştur. Motif aralarına üçgen ilmek ve fiskillerden oluşan ara motifler yerleştirilmiştir.

2a

2b

2c

Örnek No : 2
Yöresel Adı : Muska Oyası
Türü : İğne oyası
Bulunduğu Yer : Isparta Elele Derneği Kültür Evi
İnceleme Tarihi : 21.10.2016
Kullanım Amacı : Günlük ve özel günlerde örtünmek
Nasıl Elde Edildiği : Hibe edilmiştir
Bugünkü Durumu : Onarım görmemiş
Ürünün Boyutları
Yazma : 71 cm. eninde, 79 cm. boyunda
Oya : 3.5 cm. eninde, 3 cm. boyunda
Kullanılan Malzeme : Sentetik iplik
Yazmanın Baskısı : Makine baskısı
Kullanılan Renkler
İplik : Bordo, mavi
Zeminde : Yeşil, krem, bordo, siyah, mavi
Uygulanan Teknik : Zürafa, arttırma, eksiltme, üçgen ilmek, fiskil
Kompozisyon Özelliği : Zürafadan oluşan alt yapının üzerine muska şeklindeki ana motifler oluşturulmuş ve etrafına bordo ve mavi renk ipliklerle fiskil yapılmıştır. Ana motif aralarında üçgen ilmek ve fiskille yapılmış ara motifler yer almaktadır. Motifler belli aralıklarla örtünün dörtkenarını süslemektedir.

3a

3b

3c

Örnek No : 3
Yöresel Adı : Sümbül
Türü : İğne oyası
Bulunduğu Yer : Isparta Elele Derneği Kültür Evi
İnceleme Tarihi : 21.10.2016
Kullanım Amacı : Günlük ve özel günlerde örtünmek
Nasıl Elde Edildiği : Hibe edilmiştir
Bugünkü Durumu : Onarım görmemiş
Ürünün Boyutla
Yazma : 80 cm. eninde, 80 cm. boyunda
Oya : 0,5 cm. eninde, 1,5 cm. boyunda
Kullanılan Malzeme : Sentetik iplik
Yazmanın Baskısı : Makine baskısı
Kullanılan Renkler
İplik : Yeşil, eflatun
Zeminde : Yeşil, siyah, krem, bordo, beyaz
Uygulanan Teknik : Zürafa, kare ilmek
Kompozisyon Özelliği : Zürafa üzerine yapılan köklerin uçlarına üç yapraklı çiçek motifleri oluşturulmuştur. Çiçekler belli aralıklarla tekrar ederek örtünün etrafını çevrelemektedir.

4a

4b

4c

Örnek No : 4
Yöresel Adı : Kelebek
Türü : İğne oyası
Bulunduğu Yer : Isparta Elele Derneği Kültür Ev
İnceleme Tarihi : 21.10.2016
Kullanım Amacı : Günlük ve özel günlerde örtünmek
Nasıl Elde Edildiği : Hibe edilmiştir
Bugünkü Durumu : Onarım görmemiş
Ürünün Boyutları
Yazma : 80 cm. eninde, 80 cm. boyunda
Oya : 3 cm. eninde, 3 cm. boyunda
Kullanılan Malzeme : Pamuk iplik
Yazmanın Baskısı : Makine baskısı
Kullanılan Renkler
İplik : Yeşil, bordo, krem
Zeminde : Yeşil, siyah, bordo
Uygulanan Teknik : Zürafa, kare ilmek, fiskil, zincir, çift ilmek
Kompozisyon Özelliği : Tığla zincir ve kök yapılarak etrafına kare düğüm ile kelebek formu oluşturulmuştur. Kelebek motifi belli aralıklarla bir krem bir bordo renkte tekrar ettirilerek tamamlanmış ve sonradan örtüye dikilmiştir.

5a

5b

5c

Örnek No : 5
Yöresel Adı : Yapraklı
Türü : İğne oyası
Bulunduğu Yer : Isparta Elele Derneği Kültür Evi
İnceleme Tarihi : 21.10.2016
Kullanım Amacı : Günlük ve özel günlerde örtünmek
Nasıl Elde Edildiği : Hibe edilmiştir
Bugünkü Durumu : Onarım görmemiş
Ürünün Boyutları
Yazma : 74 cm. eninde, 77 cm. boyunda
Oya : 2,5 cm. eninde, 2,5 cm. boyunda
Kullanılan Malzeme : Sentetik iplik
Yazmanın Baskısı : Makine baskısı
Kullanılan Renkler
İplik : Yeşil, eflatun
Zeminde : Yeşil, siyah, kırmızı, krem, mor
Uygulanan Teknik : Zürafa, kare ilmek, arttırma, eksiltme, fiskil
Kompozisyon Özelliği : Zürafa üzerine kök yapılmış ve uç kısımlarına eflatun renk iplikle arttırma ve eksiltme tekniğiyle iki yaprak oluşturulmuştur. Yaprakların uçlarına fiskil yapılmıştır.

6a

6b

6c

Örnek No : 6
Yöresel Adı : --
Türü : İğne oyası
Bulunduğu Yer : Isparta Elele Derneği Kültür Evi
İnceleme Tarihi : 21.10.2016
Kullanım Amacı : Günlük ve özel günlerde örtünmek
Nasıl Elde Edildiği : Hibe edilmiştir
Bugünkü Durumu : Onarım görmemiş
Ürünün Boyutları
Yazma : 79 cm. eninde, 77 cm. boyunda
Oya : 1,5 cm. eninde, 2,5 cm. boyunda
Kullanılan Malzeme : Sentetik iplik, plastik halka
Yazmanın Baskısı : Makine baskısı
Kullanılan Renkler
İplik : Açık yeşil, bordo
Zeminde : Yeşil, siyah, bordo, sarı, mavi
Uygulanan Teknik : Zürafa, kare ilmek, eksiltme, fiskil
Kompozisyon Özelliği : Zürafa üzerine ortası plastik halka yerleştirilmiş üç yapraklı çiçek şeklindeki ana motifler oluşturulmuştur. Ana motiflerin arasına açık yeşil iplikle ara motifler yapılmıştır. Motifler belli aralıklarla örtünün dörtkenarına süslemektedir.

7a

7b

7c

Örnek No	:	7
Yöresel Adı	:	Bülbül tükürüğü
Türü	:	İğne oyası
Bulunduğu Yer	:	Isparta Elele Derneği Kültür Evi
İnceleme Tarihi	:	21.10.2016
Kullanım Amacı	:	Günlük ve özel günlerde örtünmek
Nasıl Elde Edildiği	:	Hibe edilmiştir
Bugünkü Durumu	:	Onarım görmemiş
Ürünün Boyutları		
Yazma	:	88 cm. eninde, 88 cm. boyunda
Oya	:	1 cm. eninde, 1 cm. boyunda
Kullanılan Malzeme	:	Sentetik iplik
Yazmanın Baskısı	:	Makine baskısı
Kullanılan Renkler		
İplik	:	Pembe, yeşil, krem
Zeminde	:	Yeşil, siyah, pembe, krem
Uygulanan Teknik	:	Zürafa, fiskil

Kompozisyon Özelliği : Yazma kenarına iğne ile zürafa yapılmıştır. Çeşitli boyuttaki fiskillerden faydalanılarak yaprak ve çiçek formu oluşturulmuştur. Motifler pembe, krem ve yeşil renk ipliklerle sürekli tekrarlandığı için yörede bu isimle anılmıştır.

8a

8b

8c

Örnek No : 8
Yöresel Adı : Yelpaze
Türü : İğne oyası
Bulunduğu Yer : Isparta Elele Derneği Kültür Evi
İnceleme Tarihi : 21.10.2016
Kullanım Amacı : Günlük ve özel günlerde örtünmek
Nasıl Elde Edildiği : Hibe edilmiştir
Bugünkü Durumu : Onarım görmemiş
Ürünün Boyutları
Yazma : 73 cm. eninde, 75 cm. boyunda
Oya : 2,5 cm. eninde, 2,5 cm. boyunda
Kullanılan Malzeme : Pamuk iplik
Yazmanın Baskısı : Makine baskısı
Kullanılan Renkler
İplik : Bordo, yavruağzı
Zeminde : Yeşil, siyah, bordo, krem
Uygulanan Teknik : Zürafa, üçgen ilmek, arttırma, eksiltme, fiskil
Kompozisyon Özelliği : Tığla örülen zincir üzerine kök yapılmıştır. Bordo ve yavruağzı renkteki ipliklerle üçgen ilmek, arttırma, eksiltme teknikleri ile motif oluşturulmuştur. Motifin uçlarına fiskil yapılıp, bordo iplikle düğüm atılmıştır. Motifler belli aralıklarla tekrar etmiş ve aralarına üçgen ilmeklerden ara motifler yerleştirilmiştir.

9a

9b

Örnek No : 9
Yöresel Adı : --
Türü : İğne oyası
Bulunduğu Yer : Isparta Elele Derneği Kültür Evi
İnceleme Tarihi : 21.10.2016
Kullanım Amacı : Günlük ve özel günlerde örtünmek
Nasıl Elde Edildiği : Hibe edilmiştir
Bugünkü Durumu : Onarım görmemiş
Ürünün Boyutları
Mevlit örtüsü : 75 cm. eninde, 130 cm. boyunda
Oya : 6 cm. eninde, 3 cm. boyunda
Kullanılan Malzeme: : Sentetik iplik
Kullanılan Renkler
İplik : Beyaz
Zeminde : Beyaz
Uygulanan Teknik : Zürafa, kare ilmek, arttırma, eksiltme, fiskil
Kompozisyon Özelliği : Mevlit örtüsü kenarına iğne ile zürafa yapılmıştır. Motiflerin yapımında çeşitli boyuttaki ilmeklerden ve fiskillerden faydalanılmıştır. Ana motiflerin arasına büyükçe bir üçgen yapılmıştır.

Sonuç

Kadının üstün zevk ve yaratıcılığını yansıtan eşsiz güzellikteki başörtüleri, yıllarca kadın giyim eşyalarında tamamlayıcı olmuştur. Bu başörtülerini süsleyen el emeği, göz nuru oyalar, değişik renk ve motif özellikleriyle önemli el sanatı ürünlerimizdendir. Isparta Elele Derneği Kültür Evinde bulunan iğne oyalı başörtüsü örneklerindeki motifler de; tülbent, mevlit örtüsü ve yazma kenarlarına yapılmıştır. Tülbentler ve mevlit örtüleri desensiz olup, sentetik veya pamuk iplikleriyle yapılmış, daha çok beyaz renk tercih edilmiştir. Yazmalar da çeşitli renklerde, sentetik veya pamukludur. Bunlara iğne oyaları yapılırken, renk ve görünüm zenginliği açısından başörtüsünün rengine göre ya da baskı desenine göre, sentetik veya pamuk ipliklerinden yapılmıştır. Yazmaların desenleri genellikle bitkisel olup, makine baskısıyla yapılmıştır. Yazma ve tülbentlerin dörtkenarı iğne oyalarıyla süslenirken, dikdörtgen biçimleriyle kullanılan mevlit örtülerinin, bir, iki veya üç kenarı süslenmiştir. Oyalarda kullanılan renkler ise; kişinin tercihine veya oyanın dikileceği gerece göre belirlenmiştir. Oyalarda kullanılan motifler; çoğunlukla geometrik şekilli, bitkisel, figüratif olup, kompozisyonları simetrik, ana ve ara motiflerden oluşmuştur. Oyalar başlanmadan önce bazı yazmaların kenarı makine dikişiyle, elde dikilerek ya da zürafa tekniğiyle kıvrılmıştır.

Başörtülerindeki iğne oyaları daha çok özel günlerde giyilen kıyafetler için yapılmıştır. Fazla zaman alması, herkesin yapamaması bakımından tığ ve boncuk oyalarına göre daha azdır. Ayrıca oyalarda kullanılan teknikler kadınlar arasında birbirlerini öğretilerek veya örneklere bakılarak yapılmıştır. Kadınların motifleri; yapraklı, kelebek, sümbül v.b. olarak adlandırdığı, tekniklerini ise; zürafa, fiskil, üçgen ilmek, kare ilmek, eksiltme, arttırma olarak uygulamıştır. İğne deliklerinin düzgün olması ve renklerin uyumlu olması aranılan en önemli özelliklerdendir. Oyalar yazma veya tülbent kenarına tutturularak yapılmıştır. Bazı oyalar da düzgün görünmesi için kolalanmıştır. Yöredeki kadınlar tarafından bu iğne oyalı başörtülerinin bazılarının hiç kullanılmamış olduğu ve üzerindeki dikişler sökülmeden Isparta Elele Derneği Kültür Evine hibe edildiği görülmektedir.

Sonuç olarak; Isparta Elele Derneği Kültür Evinde tespit edilen iğne oyalı başörtüsü örneklerini belgelemek, önemini devam ettirip, gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Cengiz, D. (2007). *Artvin ili Ardanuç ilçesinde yapılan oyaların öğretim programı önerisi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kaya, R. (1988). *Türk Yazmacılık Sanatı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Koçu, R. (1967). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları, Başnur Matbaası.

Mersinlioğlu, F.M. (2007). *Yalova İli İğne Oyaları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Sanatları ve Eğitimi Anasanat Dalı, Dekoratif Ürünler ve Çiçek Eğitimi Sanat Dalı, Konya.

Onuk, T. (2005). *Osmanlı'dan Günümüze Oyalar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Özel, G. (2008). *Elazığ El Sanatları.* Ankara: Ertem Basım.

Özbağcı, T., Kurt, G., Toktaş, P. ve N. Ülger, (2009). *Halkbilim Araştırmaları Merkezi Koleksiyonundan El Sanatları II Dokumalar ve Örgüler*. Eskişehir: Halkbilim Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Sözlü Görüşme

Canan AYDIN, (2016), Isparta Elele Derneği Kültür Evi Dernek Başkanı, sözlü görüşme.